

Asia: VN/9727/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle vammaispalvelulain 2 §:n muuttamiseksi

Lausuntopyynnön kysymykset

1. Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

2. Auttaako elämänvaiheita koskeva säännös yhdessä säännöskohtaisten perusteluiden kanssa arvioimaan, milloin on kyse sellaisesta avun ja tuen tarpeesta, johon tulee vastata vammaispalvelulain mukaisin palveluin?

-

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Omaishoitajaliiton näkökulmasta muutos on ennenaikainen, sillä uutta vammaispalvelulakia on sovellettu vasta lyhyen aikaa.

Jos lakiin säädetään lisää perusteita, joiden nojalla voi olla myöntämättä palveluita, johtaa se todennäköisesti siihen, että yhä useammat saavat jatkossa kielteisen päätöksen hakemukseensa.

Omaishoitajaliittona olemme erityisen huolissamme siitä, mikä vaikutus tällä olisi omaishoitoperheiden ja tukea tarvitsevien ihmisten pääsyyn riittävien ja tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin sekä asiakasmaksuihin.

Joissakin tilanteissa – esimerkiksi kodin muutostöissä – riittävän varhaiset palvelut ja tukitoimet ovat kustannustehokkaita, sillä ne edistävät osallisuutta ja hyvinvointia sekä vähentävät tapaturmariskiä. Koska perustuslain 2§ lakisidonnaisuusvelvoite edellyttää, että lakia on noudatettava tarkkaan kaikessa julkisessa toiminnassa, ehdotamme soveltamispykälään lisättäväksi momenttia, joka vahvistaa viranhaltijan harkintavaltaa.

Ehdotus momentiksi:

Vammaispalvelulakia voidaan soveltaa myös tilanteissa, joissa vammaispalveluna myönnetty palvelu tai tuki voidaan katsoa tarkoituksenmukaiseksi ja julkisia kustannuksia hillitseväksi.

3. Turvaako esitys vammaispalveluita aiemmin saaneiden vammaisten henkilöiden oikeuden saada vammaispalveluita myös ikääntyessä?

-

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Omaishoitajaliitto pitää ongelmallisena, mikäli iäkkäinä vammautuneita tai toimintarajoitteita saaneita henkilöitä kohdellaan eriarvoisesti. Omaishoitajaliitto tähdentää, että vammautuminen pitkäaikaissairauden tai muun syyn takia ei ole normaalia ikääntymistä.

4. Täydentääkö elämänvaiheita koskeva säännösehdotus jo hyväksyttyä soveltamisalakokonaisuutta riittävästi sen turvaamiseksi, että vammaispalvelulaki säilyy erityislakina?

-

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Omaishoitajaliitto katsoo, että säännösehdotukseen liittyy edelleen paljon tulkinnanvaraisuutta, mikä voi johtaa siihen, että yhä useampi jää ilman riittäviä palveluita, mahdollisesti mielivaltaisin perustein.

Jos avuntarvitsija ei saa riittäviä palveluita, se voi kuormittaa koko perhettä. Tämä pätee sekä lapsiin, iäkkäisiin että muunkin ikäisiin henkilöihin.

Hallituksen esitysluonnoksessa lasketaan paljon myös kotihoidon varaan, vaikka kotihoidon supistuvista resursseista ja käynneistä on uutisoitu toistuvasti viime vuosina.

Omaishoitajaliitto pitää ongelmallisena esityksestä syntyvää virheellistä vaikutelmaa, että kaikille vammaispalveluille olisi vastine yleislaeissa. Esimerkiksi monet sosiaalihuollon palveluista on kohdistettu määrärahojen puitteissa vain vähävaraisille ja pienituloisille. Tällöin vaarana on, että avuntarvitsija rajautuu ensin ulos vammaispalveluista tiukan soveltamisrajauksen takia ja sitten myös muista palveluista liian suurten tulojen vuoksi. Sosiaalihuoltopalveluja ei ole tosiasiallisesti saatavilla eri puolilla maamme.

Omaishoitoperheiden pääsy lyhytaikaiseen huolenpitoon voi vaarantua, mikäli lain soveltamista tulkitaan hyvin nuivasti.

Omaishoitajaliiton mukaan kynnys ryhtyä omaishoitajaksi voi tulevaisuudessa kasvaa, mikäli omaishoitajuuden perusteella voidaan evätä pääsy vammaispalveluihin, sillä perusteella että riittävät palvelut ja tuki toteutuvat jo omaishoidon myötä. Tämä voi siten asettaa epäyhdenvertaiseen asemaan ne läheiset, jotka eivät toimi omaishoitajina omaishoidon tuen sopimuksella.

Haluamme kiinnittää myös huomioita siihen, että palveluiden jatkuvuuden turvaamiseksi, pelkkä huomioon ottaminen ei riitä. Omaishoitajaliitto esittää ehdotuksen 5. momentissa olevan lauseen muokkausta seuraavaan muotoon:

Arvioinnissa tulee lisäksi ottaa huomioon ja turvata palveluiden jatkuvuus silloin, kun vammainen henkilö on käyttänyt vammaispalveluita aiemmissa elämänvaiheissa. Tarkoituksena on, että vammainen henkilö voi toimia yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä kaikissa elämänvaiheissa

5. Mitä muuta haluat sanoa esityksestä?

Omaishoitajaliitto pitää valittua lainsäädäntötekniikkaa ylipäättänsä ongelmallisena. Tarkoituksenmukaisempaa olisi tarkastella kunkin palvelun ja tuen soveltuvuutta yksilön tilanteeseen sen sijaan, että henkilöt rajataan kokonaisuudessaan lainsäädännön soveltamisen ulkopuolelle, mukaan lukien esimerkiksi ennakollista oikeusturvaa vahvistavien pykälien ulkopuolelle. Palvelukohtaista rajausta painottava näkökulmamme, vastaa vaihtoehtoista toteuttamisvaihtoehtoista vaihtoehtoa numero kolme.

Uusi soveltamistulkinta voi vaikeuttaa riittävien ja sopivien palveluiden piiriin pääsyä sekä lisätä julkisia kustannuksia, mikäli myös vammaispalvelulain kustannustehokkaat työkalut kuten esimerkiksi valmennus ja kodin muutostyöt jäävät käyttämättä.

Läheisille kasaantuva hoivavastuu on usein hyvin sukupuolittunutta, naisten usein kantaessa päävastuun. Tähän ei nähdäksemme ole kiinnitetty huomiota vaikutusarvioinneissa.

Lakimuutoksen toteutuessa, omaisten vastuut läheisten hoidosta ja huolenpidosta saattavat kasvaa, millä olisi epäsuotuisia vaikutuksia esimerkiksi työikäisten mahdollisuuksiin käydä ansiotyössä. Tältä osin ehdotus on ristiriidassa myös hallituksen työllisyystavoitteiden sekä omaishoidon ja ansiotyön yhteensovittamisen tavoitteen kanssa.

Vartio Elias
Omaishoitajaliitto ry